

BORDA SAYIMLI SINIRLI TERCİHLİ OYLAMA MODELİ VE YASAMA ORGANININ OLUŞUMU*

FORMATION OF THE LEGISLATURE IN THE LIMITED ALTERNATIVE VOTE AND BORDA COUNT MODEL

Ali TEZCAN**

ÖZET

Siyaset biliminde temsil ile demokrasi ilişkisi ve tercihlerin temsile yansımaları sorunu önemli bir yer tutmaktadır. Ülkeler, uyguladıkları seçim sistemi modeli ile genellikle temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri arasında bir denge gözetmeye çalışırlar. Uygulanan seçim sistemi kararında ise neredeyse her ülke kendi dinamiklerini dikkate alır. Bu çalışmada, Borda sayımı hesaplama yöntemi kullanılarak oluşturulacak olan sınırlı tercihli oylama modelinde yasama organının oluşmasına değinilmektedir. Bu doğrultuda çok partili bir ülke olan Türkiye’de yasama organının seçiminde uygulanan tek tercihli modelin, sınırlı tercihli olarak değişmesi ve hesaplama yöntemi olarak uygulanan d’Hondt sisteminin yerine Borda sayımının getirilmesi durumunda ortaya çıkacak yeni tablo incelenmiştir. Gerçekleştirilen anket çalışması ile elde edilen bulgular, kozmopolit bir yapıya ve Mecliste en çok sandalyeye sahip olan İstanbul ili üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bulgular sonucunda, uygulanan Borda sayımlı sınırlı tercihli oylama modeli, yasama organının sandalye dağılımında daha çoğulcu bir yapı ortaya çıkarmakta ve temsilde adalet ile orantılı temsili artırıcı yönde bir etki ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Sınırlı Tercihli Oylama, Borda Sayımı, Seçim Sistemleri, Temsilde Adalet, Tercihli Oylama.

* Araştırma Makalesi
Makale gönderim tarihi: 27.01.2022
Makale kabul tarihi: 03.08.2022

** Öğretim Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu
E-posta: ali.tezcan@istanbul.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3020-2928>

ABSTRACT

The relationship between representation and democracy and the problematic of representation of preferences have an important place in political science. Countries try to balance fair representation and governance stability through the electoral system they choose to use. Almost every country takes into consideration its own dynamics in the eligibility determination of the electoral system applied. This article aims to discuss the formation of the legislature in the limited alternative voting model, which will be created using Borda count calculation method. In this respect, the new table have been examined occurring for changing of the electoral system in Turkey which is multiparty country from a party-list proportional representation system to limited alternative voting and for changing of calculation method from d'Hondt system to Borda count. The results obtained from the survey carried out have been tried to be evaluated over the city of Istanbul, which has a cosmopolitan structure and has the highest number of members of parliament. According to the survey results, the limited alternative voting model with Borda counting reveals a more pluralistic structure in the distribution of seats in the legislature and has an effect that increases fair representation and proportional representation.

Keywords: *Limited Alternative Vote, Borda Count, Electoral Systems, Fair Representation, Preferential Voting*

GİRİŞ

Temsili demokrasiye geçişle birlikte yönetme işi ile seçmenler arasında bir temsilcinin girmesi beraberinde bu temsilcinin nasıl seçileceği ve seçmen kitlesinin ne kadarını temsil ettiği sorularını doğurmuştur. Nasıl seçileceği sorusu meşruluk tartışmaları; seçmenlerin ne kadarını temsil ettiği sorusu ise temsilde adalet tartışmaları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Temsilcinin demokratik usullerle ve oy birliği ile seçilmesi, hem meşruluğunu hem de temsilde adaleti tam olarak sağlamış olur. Ancak temsilciyi oy birliği ile belirlemek, farklı görüşlerin ve farklı çıkarların rekabet ettiği şartlarda neredeyse imkânsızdır. Demokratik ülkelerde temsilciler, seçme hakkı olanlar arasından en azından belirli bir çoğunluğun meşru yoldan oyunu alarak yetkilendirilmektedir. Bu noktada çoğunluk oranı olarak belirtilen oran, ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ve karşımıza farklı seçim sistemleri çıkmaktadır.

Temelde çoğunluk sistemi veya nispi temsil sistemi olarak ikiye ayrılan seçim sistemlerinden çoğunluk sistemi daha fazla oy alan kişinin temsilci olarak seçildiği; nispi temsil sistemi ise genellikle liste usulü uygulanan ve alınan oy oranlarına daha orantılı bir temsil imkânı sağlayan sistemdir. Nispi temsil sisteminde küçük gruplar da temsil edilebilme imkânı bulmaktadır. Liste usulünde seçmenler, partilerin kendilerine sundukları aday listeleri üzerinden seçim yaparlar. Uygulanan modele göre seçmen tercihleri tek tercihli olabildiği gibi tercihli veya sıralama usulü de olabilir.

Bu çalışmada Türkiye’de yasama organının seçiminde uygulanan tek tercihli seçim sisteminin, sınırlı tercihli, puanlamalı ve barajsız bir oylama modeli ile değişmesi ve hesaplama yöntemi olan d’Hondt sisteminin de Borda sayımının uyarlanmış bir yöntemi ile değiştirilmesi durumunda yasama üyelerinin dağılımında ortaya çıkması muhtemel tablo incelenmeye çalışılmıştır. Bunun için toplamda 600 milletvekiline sahip yasama organının 98 üyesinin seçildiği İstanbul ili örnek model olarak kullanılmıştır. Uygulanan anket çalışması ile seçmenlerin destekledikleri siyasi partinin yanı sıra model farklı olsaydı destekleyecekleri ikinci ve üçüncü tercihleri sorulmuş, her siyasi partinin seçmen kitlesine göre farklı tablolar oluşturularak tabanlarının eğilimleri ölçülmeye çalışılmıştır. Akabinde veriler İstanbul ilinin 2018 Haziran seçimi sonuçlarına uyarlanmış ve mevcut 98 sandalyenin partiler arasındaki dağılımının, eğer seçim sınırlı tercihli, puanlamalı ve barajsız bir oylama modeli ile yapılmış olsaydı ve hesaplama uyarlanmış bir Borda sayımı ile gerçekleşseydi yeni dağılımın ne şekilde olacağı sorusunun yanıtı aranmıştır. Ayrıca bu soru neticesinde elde edilen bulgular ile yeni oluşan sandalye dağılımı ve mevcut dağılım karşılaştırılarak, çoğulculuk ve çoğunlukçuluk kavramları çerçevesinde hangi durumun temsilde adalet ilkesine daha uygun düşüğünün yanıtı aranmıştır.

1. TERCİHLİ OYLAMA MODELİ

Tercihli oylama modelinin geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Sistematiik olarak ilk kez Fransız matematikçi Borda'nın 1770'de ortaya attığı ve 1781'de yayımlanan çalışmasında, seçimlerde çoklu tercihler uygulanması durumunda ortaya çıkacak sonuçlar karşılaştırılmıştır.¹ Borda yönteminde adaylar sıralanır ve son tercih için 1, sondan önceki tercih için 2 vb. puanlama yapılır. Puanlarının toplam değeri en yüksek olan aday seçimi kazanır.² Borda çalışmasında, 21 kişiden oluşan bir gruptan A,B,C şeklinde üç farklı seçenekten birisini tek tercihli olarak oylamaları istendiğinde; A'nın 8, B'nin 7 ve C'nin 6 oy aldığı bir sonucun olası olabileceğini ve bu sonuca göre A'nın kazanabileceğini söylemektedir. Ancak oylama tercihleri sıralayarak (çok tercihli) yapılsa idi ve buna bağlı olarak ilk tercihlerin yine aynı şekilde A 8, B 7 ve C 6 oy olmasına rağmen; ikinci tercihlerin A 0, B 7 ve C 14, üçüncü tercihlerin ise A 13, B 7 ve C 1 şeklinde çıkmasının da olası olabileceğini belirtmektedir. Bu tercihli oylamayı puanlamaya dökerek ilk tercihlere 3, ikinci tercihlere 2 ve üçüncü tercihlere 1 puan verilmesi durumunda A 37, B 42, C ise 47 puan alacaktır.³

Tablo 1: Borda Sayımına Göre Puanlama Örneği

	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Puan
A	8	0	13	37
B	7	7	7	42
C	6	14	1	47
TOPLAM	21	21	21	126

Aslında tek tercihli bir seçimde kazanan görünen A, çok tercihli bir seçimde en düşük ve kaybeden görünen C en yüksek puana sahiptir. Zira A ilk tercihlerde kazanıyor olmasına rağmen onu seçmeyen 13 başka kişi tarafından da en istenmeyen sonuçtur. Farklı bir oylama modelinde en az oy alan C kazanan olmaktadır. Borda'nın yönteminin olumlu yanlarından bahseden Young, çalışmasında

- 1 Jean Charles de Borda, "Memoire sur les elections au scrutin", *Historie de l'Academie Royale des Sciences*, 1781, s. 657-664. http://gerardgreco.free.fr/IMG/pdf/MA_c_moire-Borda-1781.pdf, Erişim Tarihi: 01.10.2019.; Aslında basit çoğunluk sistemine karşı benzer tarzda ilk öneriler Roman Llul (1232-1315) ve Nikolaus Cusanus (1401-1464)'a aittir fakat bu çalışmaların bir kısmı ancak XX. yy.da ortaya çıkabilmiştir. Fuad Aleskerov – Hasan Ersel – Yavuz Sabuncu, *Seçimden Koalisyonla Siyasal Karar Alma*, Efil Yayınevi, 2. bs., Ankara, 2010, s. 38.
- 2 David Lipman, "Voting Theory", *Math in Society*, (Ed. David Lipman), Pierce College Ft Steilacoom, 2017, s. 42. <https://www.opentextbookstore.com/mathinsociety/2.5/MathinSociety.pdf>, Erişim Tarihi: 29.03.2022. Bir örnek uygulama için bkz. a.k. s.42-43.
- 3 Borda, "Memoire sur les...", s. 657-661.

yöntemin oya göre sıralanan tarafsız, seçmenler bölünse dahi tutarlı ve güvenilir özelliklere sahip olduğunu vurgulamıştır.⁴

Borda'nın dikkat çektiği husus her zaman en çok oyu almanın, en çok istenen sonucu doğurmayabileceğidir. Sonuçları daha doğru okuyabilmek için bazen hesaplama yöntemlerinde değişiklik gerekebilir. Borda'nın örneğinde, bazen %51 ile birinci tercihte yer alan ve çoğunluğu sağlayan aday, eğer kalan %49'un son tercihinde yer alıyorsa kazanan olamayabilir. Çünkü birinci tercihlerde %40 ikinci tercihlerde %30 oranında oy alan bir adayın Borda puanı daha yüksek olacaktır.

Tablo 2: Borda Sayımına Göre Çoğunluğun Kazanamaması

	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	Puan
A	51	0	49	202
B	40	30	30	210
C	9	70	21	188
TOPLAM	100	100	100	600

Yine bir başka Fransız matematikçi Condorcet, Fransız Akademisi seçimleriyle ilgili olarak, seçeneklerin ikili karşılaştırmalarına dayanan bir model öne sürmüş, çoğunluk yöntemi ile yapılacak tek tercihlili seçimlerde gerçekte istenmeyen sonuçların ortaya çıkabileceğinden bahsetmiştir.⁵ Condorcet'e göre farklı A, B, C, D tercihleri içinden diyelim A, B ile arasındaki oylamada çoğunluğa göre galip geliyorsa ve A yine diğer ikili karşılaştırmaların (A-C, A-D) tümünde galip geliyorsa o zaman 'Condorcet galibi' olur ve seçimi kazanır. Condorcet çoklu seçimlerde ortaya çıkabilecek herhangi bir kazananın çıkmaması paradoksuna da işaret etmiştir. Mutlaka tek bir Condorcet galibi olmak zorunda olmadığı gibi bazı tercih profillerinde birden fazla Condorcet galibi olabilirken bazılarında hiç olmayabilir.⁶ Dodgson, çalışmasında bu yöntemi geliştirerek Condorcet galibi bulunana kadar oylamaya devam edilmesini önermiştir.⁷ Young bir başka çalışmasında Borda ve Condorcet yöntemlerini karşılaştırmış ve olumlu yönleri üzerinde durmuştur.⁸ Fishburn ve Gehrlein ise çalışmalarında bu yöntemleri karşılaştırıp, bunların

4 H. Peyton Young, "An Axiomatization of Borda's Rule" *Journal of Economic Theory*, Vol. 9 No. 1, s. 48.

5 Marquis de Condorcet, *Essai sur l'application de l'analyse à la probabilité des décisions rendues à la pluralité des voix*, De L'imprimerie Royale, Paris, 1785.

6 Remzi Sanver, "Çoğunluk Yöntemi ve Condorcet Galipleri" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 55, S. 3, s. 139.

7 John Bartholdi vd., "Voting Schemes for Which it Can be Difficult to Tell Who Won the Election", *Social Choice and Welfare*, Vol. 6 No. 2, s. 159.

8 H. Peyton Young, "Condorcet's Theory of Voting" *American Political Science Review*, Vol. 82, No. 4, s. 1231-1244.

geliştirilmiş versiyonları olan Black, Copeland ve Dodgson'un yöntemlerinden örnekler vererek, oylama yönteminin değişmesi sonucunda aynı oylamada farklı kazananların çıkabileceğini belirtmiştir.⁹

Paradoksal sonuçlar konusunda 20. yüzyılın ortalarında bu uyarıları yapanlardan birisi de Arrow'dur. Arrow, üç veya daha fazla tercih arasında yapılan sıralamaların paradoksal sonuçlar doğurabileceğini belirtmiştir.¹⁰ Arrow'un İmkânsızlık Paradoksu olarak adlandırılan bu duruma göre tüm seçmenler rasyonel tercihlerde bulunsalar dahi oylanan politikaların sırası değiştirildiğinde tutarsız sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Tercihli oylama konusundaki literatür ve uygulamalar incelendiğinde, aynı kavram için farklı ülkelerde ve farklı kaynaklarda değişik adlandırmalar kullanıldığı göze çarpmaktadır.¹¹ Öncelikle liste usulü oylama yönteminde kullanılan, 1991 yılında ülkemizde de uygulanmış olan, seçmenlere aday listeleri üzerinde düzenleme yapma hakkı tanıyan açık liste usulü [open-list – PR (Proportional Representation)] ile seçmenin adaylar üzerinde bir sıralama yapmasının istendiği modeller birbirinden ayrılmalıdır. Bu noktada aday isimleri ve listeler üzerinden tercih oylaması olarak değerlendirebileceğimiz ilk tür tercihli oylamaya İsviçre, Avusturya, Hollanda, İsveç, İtalya, Luxemburg, Finlandiya, Belçika, Norveç, Danimarka gibi çok sayıda Avrupa ülkesinde birtakım seçimlerde rastlanmaktadır.¹² İkinci tür tercihli oylama ise sıralamalı oylama olarak adlandırabileceğimiz [AV-STV (Alternative Vote-Single Transferable Vote)]¹³ modellerdir. Siyasal seçimlerin uygulamaları açısından sıralamalı tercihli oylamaya ise, ilk kullanıldığı yer bir Avustralya eyaleti olan Tasmanya'da¹⁴ Hare-Clark hesaplama yöntemi ile¹⁵, kökleşmiş biçimde uzun yıllardan beri uygulanan Avustralya'da parlamento üyelerinin seçiminde dar bölge AV, senato üyelerinin seçiminde geniş bölge STV mo-

9 Peter C. Fishburn - William V. Gehrlein, "Borda's Rule, Positional Voting and Condorcet's Simple Majority Principle" *Public Choice*, Vol. 28 (Winter), s. 85.

10 Kenneth J. Arrow, *Social Choice and Individual Values*, Chapman & Hall, London, 1951.

11 Ayrıntılı bir tasnif ve sınıflandırma için bkz: Jurij Toplak, "Preferential Voting: Definition and Classification", *Lex Localis Journal of Local Self-Government*, Vol. 15, No: 4, s. 737-761.

12 Michael Marsh, "The Voters Decide?: Preferential Voting in European List Systems", *European Journal of Political Research*, Vol. 13, s. 368-370.

13 AV-STV adlandırması Avustralya ve Avrupa literatüründe daha geniş bir kullanım alanına sahipken; aynı sistemler için Amerika'da IRV-RCV (Instant Runoff Voting – Ranked Choice Voting) gibi adlandırmalar kullanılmaktadır.

14 James W. Endersby – Michael J. Towle, "Making Wasted Votes Count: Turnout, Transfers, and Preferential Voting in Practice", *Electoral Studies*, Vol. 33, s. 145.

15 Hon Neil Robson, *Everybody Counts*, Government Printer, Hobart, 2004.

delleri Droop kotası hesaplama yöntemi ile¹⁶, Slovenya’da parlamentonun azınlık gruplarından olan iki üyesinin seçiminde Borda sayımı kullanılarak¹⁷, İrlanda, Malta ve Kuzey İrlanda’da Droop kotası ile ve yine aynı yöntemle Hindistan’da Eyaletler Konseyi seçiminde, Okyanusya’da yer alan küçük ada ülkelerinden Nauru’da Borda sayımı benzeri bir model olan Dowdall Modeli ile ve Kiribati’de ve Fiji’de parti olarak değil ancak kişi bazlı¹⁸, Papua Yeni Gine’de sınırlı sayıda sıralama ile tercihli¹⁹ ve Yeni Zelanda’da bazı yerel seçimlerde STV modeli²⁰ olarak çeşitli modellerin uygulandığı görülmektedir. Yine yerel düzeyde Londra belediye başkanlığı seçimlerinde ve İskoçya’da bazı yerel seçimlerde uygulanmaktadır.²¹ Ayrıca Estonya’da Aralık 1989 yerel seçimleri ve Mart 1990 ulusal düzeydeki seçimlerde bir seferliğine denemiş ancak uygulama zorluğu nedeniyle terk edilmiştir.²²

Modeller hemen her ülkenin kendi iç dinamiklerine göre çeşitli farklılıklar göstermektedir. İkinci tür tercihli oylamanın görüldüğü yerler yoğun olarak Okyanusya çevresinde toplanmıştır. Bu ülkelerin geçmiş siyasal kültüründe Avustralya etkisi göze çarpmaktadır. Avustralya’da uzun yıllardan beri oturmuş bir model olarak uygulanan tercihli oylama türleri özellikle hesaplama yöntemi dikkate alındığında nispi temsil modelleri içerisinde değil, çoğunlukçu modeller içerisinde

- 16 David M. Farrell - Ian MacAllister, “Australia: The Alternative Vote in a Compliant Political Culture”, *The Politics of Electoral Systems*, (Ed. Michael Gallagher - Paul Mitchell), Oxford University Press, New York, 2005, s. 79-97; Jack F. H. Wright, “Australian Experience with Majority-Preferential and Quota-Preferential Systems”, *Electoral Laws and Their Political Consequences*, (Ed. Bernard Grofman - Arend Lijphart), Agathon Press, New York, 2003, s. 124-138.
- 17 Jurij Toplak, “The parliamentary election in Slovenia: October 2004”, *Electoral Studies*, Vol. 25, s. 825-831.
- 18 Bernard Grofman, vd., “Finding the Threshold of Exclusion for all Single Seat and multi-seat Scoring Rules: Illustrated by results for the Borda and Dowdall rules”, *Mathematical Social Sciences*, Vol. 85, s. 52-56.; Benjamin Reilly, “Social Choice in the South Seas: Electoral Innovation and the Borda Count in the Pacific Island Countries”, *International Political Science Review*, Vol. 23, No. 4, s. 355-372.; Jon Fraenkel - Bernard Grofman, “The Borda Count and its Realworld Alternatives: Comparing Scoring Rules in Nauru and Slovenia”, *Australian Journal of Political Science*, Vol. 49, No. 2, s. 186-205.
- 19 Jon Fraenkel, “Electoral engineering in Papua New Guinea: lessons from Fiji and elsewhere”, *Pacific Economic Bulletin*, Vol. 19, No. 1, s. 122-133.
- 20 Christine Cheyne – Margie Comrie, “Empowerment or Encumbrance? Exercising the STV Option for Local Authority Elections in New Zealand”, *Local Government Studies*, Vol. 31, No. 2, s. 185-204.
- 21 Alistair Clark, “The Effects of Electoral Reform on Party Campaigns, Voters and Party Systems at the Local Level: From Single Member Plurality to the Single Transferable Vote in Scotland”, *Local Government Studies*, Vol. 47, No. 1, s. 79-99.
- 22 Rein Taagepera, “STV in Transitional Estonia”, *Representation*, Vol. 34, No. 1, s. 29-36.

de değerlendirilmektedir.²³ Bunun nedeni Droop kotası²⁴ hesaplama yönteminin, dar bölge ile uygulandığında %51 alan adayın doğrudan kazandığı, geniş bölge uygulamalarında da yine belli bir kotayı aşanların kazandığı ve ancak çoğunluk sağlanamadığı veya kota aşılamadığı durumlarda diğer tercihlerin dikkate alındığı bir yöntem olmasından kaynaklıdır.

Sıralamalı oylamanın içerisinde bir tür olarak değerlendirebileceğimiz, literatürde ise ne nispi temsil ne de çoğunluk modelleri içerisinde değerlendirilmeyip diğer modeller altında sayılan²⁵ Borda sayımı ise uygulamada Okyanusya’da küçük bir ada ülkesi olan Nauru’da uyarlanmış bir biçimi ile ve Slovenya’da parlamentonun azınlık temsilcisi iki üyesinin seçiminde kullanılmaktadır. Öte yandan Borda ismi tam olarak kullanılmamakla birlikte, pek çok okul yöneticiliği seçimlerinde, spor organizasyonlarında yapılan seçimlerde, en bilinen haliyle Oscar töreni oylamalarında ve Eurovision şarkı yarışması gibi organizasyonlarda Borda sayımı benzer, uyarlanmış oylama modelleri ile karşılaşmaktayız.²⁶

Borda sayımının siyasi uygulamalarda pek fazla karşımıza çıkmamasını iki temel nedene dayandırmak mümkündür. Birincisi ve en önemlisi hesaplama ve uygulama zorluğudur. Borda sayımlı bir model seçmen düzeyinde önemli derecede bir altyapı, bilgi düzeyi ve araştırma gerektirir. Seçmenler ise genellikle bu tip maliyetli araştırmalara girişmek istemezler. İkinci neden olarak kazanan adayın her zaman ilk tercih oylamalarından en fazla oyu alan kişinin olmayabileceği ihtimallerine açık kapı bırakması düşünülebilir. İlk tercihin kazanamaması, fikirleri çoğunlukçu sistemlerden yana olanlar ile uyumsuz. Genellikle iki partili bir siyasal sistemi destekleyen çoğunluk sistemi savunucularının fikirlerinin temelinde istikrar düşüncesi yer almaktadır.²⁷ Borda sayımı gibi modeller ise uzlaşma kültürünün ve koalisyonların daha yaygın olduğu yerler için daha uygun olacaktır. Parti yapılarının ağırlıklı olarak iki partili olduğu İngiltere, ABD gibi yerlerde kolay tercih edilmez.

Ayrıca tercihli oylama konusunda stratejik oy verme hususuna da değinmek gerekir. Dodgson’un yıllar önce dikkat çektiği gibi, seçmenler oylama işlemini

23 Bu şekilde bir değerlendirme için bkz: Arendt Lijphart, *Demokrasi Modelleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, Çevirenler: Güneş Ayas - Utku Umut Bulsun, İthaki Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016, s. 177.

24 Droop kotası için bkz: Aleskerov vd., “Seçimden Koalisyon...” s. 104-105.

25 Andrew Reynolds – Ben Reilly – Andrew Ellis (Ed.), *The International IDEA Handbook of Electoral System Design*, IDEA, Stockholm, (Re-printed) 2008, s. 118.

26 Onur Doğan – Ayça Ebru Giritligil, “Implementing the Borda Outcome via Truncated Scoring Rules: A Computational Study”, *Public Choice*, Vol. 159, s. 84.

27 Burak Cop, *Türkiye’de Seçim Sistemleri*, Çeviren: Ümit Dertli, Tekin Yayınları, İstanbul, 2018.

isteklerinin bir sınaması olmaktan çıkarıp, beceri oyununa dönüştürebilirler.²⁸ Özellikle tercihli modellerde seçmen, diğerlerinin oyundan haberdar ise genellikle stratejik oy verme eğiliminde olur. Dolayısıyla bu durum, adaletli bir temsilin gereği olan, seçmenin ilk tercihinin sonuca yansımalarının gerçekleşmemesi anlamına gelir. Daha önce bir örneğine Kiribati 1991 başkanlık seçimlerinde rastlanmış ve önemli bir aday, stratejik oy verme yöntemi ile devre dışı bırakılmıştır.²⁹

Tercihli oylama, savunucuları tarafından genellikle daha adil ve temsilde adaleti sağlamak açısından daha işlevsel olduğu gerekçeleri ile tercih edilir. Tercihleri oylama ile seçmenlerin tercihleri daha önemli hale gelecek, bu durumda siyasi partileri ve seçmenleri daha ılımlı bir ilişkiye yönlendirebilecektir. Öte yandan hem stratejik oy verme konusunda hem de özellikle etnik açıdan bölünmüş toplumlarda (Papua Yeni Gine örneğinde olduğu gibi) ortaya çıkan olumsuz sonuçlar uzun süredir literatürde tartışma konusudur.³⁰

2. TÜRKİYE'DE MEVCUT SEÇİM SİSTEMİ

Uygulanan seçim sisteminin temsilde adaletin sağlanması ve böylece seçmen tercihlerinin sonuca daha çok yansımaları ile yakından ilişkisi vardır. Bu da demokratikleşme ve meşruluk açısından oldukça önemlidir. Basit çoğunluk modeli yerine nispi temsil sistemi ile ve nitelikli bir çoğunluk tarafından seçilmek, tem-

28 Aktaran: Aleskerov vd., “Seçimden Koalisyon...” , s. 63.

29 Howard Van Trease, “The 1991 Election in Kiribati”, *The Journal of Pacific History*, Vol. 27, No. 3, s. 66-73; Bu konuda ayrıntılı bilgi ve kurgu örnekler için bkz: Aleskerov vd., “Seçimden Koalisyon...” , s. 63-72.

30 Bu konudaki tartışmalardan bazıları için bkz: Donald L. Horowitz, *A Democratic South Africa? Constitutional Engineering in a Divided Society*, University of California Press, Berkeley, 1991.; Arendt Lijphart, “The Alternative Vote: A Realistic Alternative for South Africa?” *Politikon: South African Journal of Political Studies*, Vol. 18, No. 2, s. 91-101.; Jon Fraenkel – Bernard Grofman, “A Neo-Downsian Model of the Alternative Vote as a Mechanism for Mitigating Ethnic Conflict in Plural Societies”, *Public Choice*, Vol. 121, No. 1, s. 487-506.; Donald L. Horowitz, “The Alternative Vote and Interethnic Moderation: A Reply to Fraenkel and Grofman”, *Public Choice*, Vol. 121, No. 1, s. 507-517.; Jon Fraenkel – Bernard Grofman, “Does the Alternative Vote Foster Moderation in Ethnically Divided Societies? The Case of Fiji”, *Comparative Political Studies*, Vol. 39, No. 5, s. 623-651.; Donald L. Horowitz, “Strategy Takes a Holiday: Fraenkel and Grofman on the Alternative Vote”, *Comparative Political Studies*, Vol. 39, No. 5, s. 652-662.; Jon Fraenkel – Bernard Grofman, “The Failure of the Alternative Vote as a Tool for Promoting Ethnic Moderation in Fiji: A Reply to Horowitz”, *Comparative Political Studies*, Vol. 39, No. 5, s. 663-666.; Donald L. Horowitz, “Where Have all the Parties Gone? Fraenkel and Grofman on the Alternative Vote – Yet Again”, *Public Choice*, Vol. 133, No. 1, s. 13-23.; Jon Fraenkel – Bernard Grofman, “The Merits of Neo-Downsian Modeling of the Alternative Vote: A Reply to Horowitz”, *Public Choice*, Vol. 133, No. 1, s. 1-11.

silde adalet ilkesine daha uygun olarak kabul edilmektedir.³¹ Yapılan seçimlerin, seçmenlerin genelini gerçek tercihlerini yansıtamaması durumunda temsil ilkesi temelinden zedelenmekte ve demokrasi olumsuz etkilenmektedir.³²

Türkiye’de Anayasanın 67. maddesi “*seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak şekilde düzenlenir*” hükmü getirmektedir.³³ Bu Anayasal görev kanunlarla düzenlenmektedir ve bu durumda temsilcilerden oluşan kanun yapıcı mekanizmanın görevi, her ikisinin de Pareto optimum düzeyde gerçekleşmesini sağlamaya çalışmak olmalıdır.³⁴ Cumhuriyet tarihinde farklı dönemlerde farklı seçim sistemi modelleri denenmiştir. İlk olarak çok partili sisteme geçilen 1946 ve sonrasında yapılan üç seçimde (1950-1954-1957) liste usulü çoğunluk modeli uygulanmıştır. Darbe sonrası yapılan değişiklik ile 1961 yılında çevre barajlı d’Hondt sistemine geçilmiş, 1965 yılında tek seferlik Hare kotası hesaplama yöntemiyle milli bakiye sistemi uygulanmış, 1969, 1973 ve 1977 yıllarında ise barajsız d’Hondt sistemi uygulanmıştır. Yine bir askeri darbe sonrası gerçekleşen anayasa değişikliği ile 1983 seçimlerinde çifte barajlı d’Hondt, 1987 ve 1991 seçimlerinde çifte barajlı ve kontenjanlı d’Hondt sistemi uygulanmıştır. 1995 yılından bu yana ise ülke barajlı d’Hondt sistemi uygulanmaktadır.³⁵ Türkiye’de son genel seçimler 24 Haziran 2018 tarihinde yapılmış olup, yasama ve yürütme organlarının seçimleri bir arada yapılmıştır. Yürütme organının seçimi için partili Cumhurbaşkanlığı iki turlu çoğunluk modeli; yasama organı üyelerinin seçimi için ise %10 ülke barajlı d’Hondt seçim sistemi uygulanmıştır.

31 Bu yönde bir görüş ve çoğunlukçu-nispi temsil modellerinin ayrıntılı bir karşılaştırması için bkz: Lijphart, “Demokrasi Modelleri...”, s. 173-204.; Türkiye’de uygulanan seçim sistemlerinin orantısızlığı konusunda bkz: Ergun Özbudun, *Türkiye’de Parti ve Seçim Sistemi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016, s. 99-102.

32 Çoğunlukçu görüşler karşısında uzlaşmacı modelleri savunan Lijphart’ın, Sir Arthur Lewis’ten aktardığı: “*Kaybeden grupları karar alma sürecinden dışlamak, çok açık bir şekilde demokrasinin temel anlamını ihlal etmektedir*” ifadesi, demokrasinin olumsuz etkilendiği görüşünü desteklemektedir. bkz: Lijphart, “Demokrasi Modelleri...”, s. 53.

33 Anayasanın ilgili maddesine bu fıkra 23.7.1995 tarihinde 4121 sayılı Kanun ile eklenmiş olup, konu ile ilgili ayrıntılı bir tartışma için bkz: Hikmet Sami Türk, *Siyasi Partiler ve Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 473-483.

34 Seçim yöntemlerinde pareto-optimalite ile ilgili bir değerlendirme için bkz: Murat R. Sertel – Ersin Kalaycıoğlu, *Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Yöntemi Tasarımına Doğru*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1995, s. 147-154.

35 Cop, “Türkiye’de Seçim...” s. 73-74; Ayrıntılı bilgi için bkz: Türk, “Siyasi Partiler...” s. 486-501; Aleskerov vd., “Seçimden Koalisyon...” s. 135-170; Özbudun, “Türkiye’de Parti...” s. 93-99; Emine Yavaşgel, *Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri*, Nobel Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 152-180; Necmi Yüzbaşıoğlu, “Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri ve Bunlara İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Nasıl Bir Seçim Sistemi?”, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, s. 103-150.

Bugüne kadar uygulanan seçim sistemleri temsilde adalet yönünden değerlendirildiğinde, 1965 yılında uygulanan milli bakiye sisteminin en yüksek temsilde adaleti sağladığı ve ondan sonra 1969, 1973 ve 1977 seçimlerinde uygulanan barajsız d'Hondt sisteminin temsilde adaleti sağlamaya yönelik daha olumlu sonuçlar verdiği görülebilir. Temsilde adalet yönünden en az etkili olan sistemin ise liste usulü çoğunluk sistemi olduğunu söylemek mümkündür.³⁶ 1950-1960 arasında çoğunluk sisteminin ortaya çıkardığı adaletsiz sonuçlar, ülkede nispi temsil sistemine yönelik istekleri artırmıştır. 1960 darbesinin ardından gelen sistem değişikliğini bu yönde okumak gerekir. 1960'dan sonra yapılan tüm seçimlerde nispi temsil modelleri uygulanmıştır. Özellikle 1980 sonrası uygulanan sistemlerde yer alan baraj uygulamaları ise, her ne kadar başarısı tartışmalı olsa da, istikrar hedefine yönelik atılmış adımlardır. Buna rağmen pek çok seçimde ülke barajına rağmen koalisyonlar engellenememiş, siyasi partiler ise çeşitli yöntemlerle baraj uygulamasının etkisini azaltacak önlemler almışlardır.³⁷

Baraj uygulamaları, Türkiye'de de 2002 genel seçimlerinde olduğu gibi, barajı aşan parti sayısının çok az olduğu durumlarda, ciddi bir aşkın temsile neden olabilmekte, önemli sayıda oyu değerlendirme dışında tutarak temsilde adalet açısından çoğunluk sistemine benzer şekilde orantısız sonuçlar doğurma potansiyeline sahip olabilmektedir. Bu etki her zaman ortaya çıkmayabilir, ancak yüksek ülke barajının varlığı bu potansiyeli daima içinde barındırır. Bu açıdan yüksek ülke barajı uygulaması, küçük grupların temsilini daraltarak, temsilde adaletin önünde önemli bir engeldir. Seçim barajı uygulaması konusunda 2018 yılında yapılan kanun değişikliği ile³⁸ seçim ittifakları getirilmiş, seçim barajı yine %10 olarak korunmakla birlikte, ittifakın oy toplamının %10'u aşması halinde, ittifaktaki siyasi partiler için ayrıca baraj hesaplaması yapılmayacağı hükmü getirilmiştir.³⁹ Son olarak 2022 yılında yapılan değişiklikle⁴⁰ ülke barajı %7'ye düşürülmüştür.

Demokratik sistemlerde seçimlerin varlığı, katılım ve temsilde adaletin sağlanması ilkesi vazgeçilmez unsurlardır, ancak baraj uygulamaları bu ilkeyi önemli ölçüde zedelemekte ve tercihlerin gerçek manada sandığa yansımaya engel ol-

36 Yavaşgel, "Temsilde Adalet..." s. 179.

37 Türkiye'de uygulanan seçim barajı ile ilgili değerlendirmeler için bkz: Yavuz Sabuncu, "Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları", *Anayasa Yargısı*, S. 23, s. 191-198; Türk, "Siyasi Partiler...", s. 567-580.

38 Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *T. C. Resmi Gazete*, 30362, 13 Mart 2018.

39 Seçim ittifakları düzenlemesine yönelik olarak bir görüş için bkz: Türk, "Siyasi Partiler...", s. 583-593.

40 Milletvekili Seçimi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *T. C. Resmi Gazete*, 31801, 6 Nisan 2022.

maktadır. Bu durum istikrar uğruna demokrasiden bir nebze ödün verme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca mevcut model çoğulcu bir demokrasi yerine çoğunlukçu tarafı ağır basan bir sistemin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.⁴¹ Öte yandan temsilde adaletin artmasının özellikle Türkiye gibi çok partili bir ülkede yönetimde istikrar sorununa neden olacağını savunan görüşler de bulunmaktadır.⁴² Ancak demokratik bir yönetim arzu eden ülkelerin, istikrardan ziyade temsilin tabana yayılması hedefini ön plana almaları gerekmektedir.⁴³

Türkiye’deki seçim sistemleri tercihli oylama yönünden incelendiğinde, eski tarihlerde zaman zaman birinci tür tercihli oylama olarak bahsettiğimiz (PR) seçmene aday listeleri üzerinde değişiklik yapma yetkisinin zorunlu olmamakla birlikte tanınmış olduğunu ancak uygulamada bu sistemin kalıcı olmadığı görülmektedir. İlk olarak 1961 seçimlerinde kullanılan bu yöntem, 1965’te yürürlükten kaldırılmış, 1973’te belli kurallar çerçevesinde yeniden getirilmiş, 1977 seçimlerinde “bir seçim çevresi içerisinde çıkarılacak kadar aday gösterilerek bunlar arasında tercih yapılması” şeklinde kullanılmış, 1979’da yeniden kaldırılmıştır. Son olarak 1991’de bir seçim çevresinden çıkarılacak milletvekili sayısının iki katı aday gösterilerek bunlar arasından tercih yapılması, tercih hakkının yalnız bir aday için kullanılması ve bir adayın aldığı tercihli oyun partinin o seçim çevresinde aldığı oyun %15’ini aştığı takdirde hesaba katılacağı şeklinde yapılan düzenlemelerle tekrar uygulanmıştır.⁴⁴ 1991 seçimlerinde 54 aday seçilecek sırada olmamasına rağmen tercih oylarıyla milletvekili seçilmiştir.⁴⁵ 1995 seçimleri öncesinde ise yeniden kaldırılmış ve bir daha kullanılmamıştır. İkinci tür tercihli oylama olarak aktardığımız sıralamalı (AV-STV) oylama ise Türkiye’de henüz uygulanmamıştır. Yalnızca bir öneri olarak 1995 yılında Murat Sertel ve Ersin Kalaycıoğlu benzer bir model önerisinde bulunmuştur.⁴⁶

2017 yılında yapılan halkoylaması ile partili cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesi Türkiye’de hedef açısından yönetimde istikrarın ön planda olduğunu göstermektedir. Keza iki turlu Cumhurbaşkanı seçimi ve yürütme üyelerinin doğrudan Cumhurbaşkanınca atanması, bu sistem devam ettiği sürece tek başlı bir yöne-

41 Levent Köker, “Seçim Sistemleri ve Siyasi Çoğulculuk: Demokratik Meşruluk Açısından Bir Değerlendirme”, *Anayasa Yargısı*, S. 23, s. 199-210.

42 Bu yönde bir görüş için bkz: Seyfettin Gürsel, “Toplumsal Tercih Kuramı Çerçevesinde Anayasa’nın 67. Maddesinde Yer Alan Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkelerinin Değerlendirilmesi”, *Anayasa Yargısı*, S. 16, s. 46-68.

43 Köker, “Seçim Sistemleri ve...”, s. 210.

44 Yavaşgel, “Temsilde Adalet...” s. 166-172.

45 Erol Tuncer’den aktaran: a.k., s. 172 dipnot 293.

46 Çoğunlukçu uzlaşma modeli hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Sertel – Kalaycıoğlu, “Türkiye İçin Yeni...”

tim getirecektir. Ancak uygulamaya girdiği 2017 yılından beri sistemin en çok tartışılan hususlarından birisi yasama meclisinin işlevsizleşmesi ve bir diğeri de Cumhurbaşkanlığı seçimi ile yasama meclisi seçiminin aynı anda yapılıyor olmasıdır. Eş zamanlı seçimin neredeyse Cumhurbaşkanına bağlı bir yasama meclisi meydana getirdiği, çıkarılan yasalarda da yasamadan ziyade yürütmenin gücünün daha etkili olduğu yönünde eleştiriler yapılmaktadır.⁴⁷

Türkiye'nin mevcut çok partili yapısında uygulanan ülke barajlı seçim sisteminin, barajsız, sınırlı tercihlili ve puanlamalı bir oylama modeline dönüştürülmesi ve hesaplama yönteminde Borda sayımının uyarlanmış bir versiyonunun kullanılması durumunda, yasama organı üyelerinin dağılımında daha çoğulcu bir yapıya erişilebilir. Böylece demokrasinin önemli şartlarından olan siyasi katılım ve temsilde adalet ilkeleri daha yüksek düzeyde sağlanabilir. Bu da seçmenlere siyasi katılım sürecinde daha fazla yer vermek demektir.

3. BORDA SAYIMLI SINIRLI TERCİHLİ OYLAMA MODELİNİN 2018 GENEL SEÇİMİNE UYARLANMASI

Çalışma nicel yöntemle yürütülmüş olup, 20 Kasım 2019 – 8 Aralık 2019 tarihleri arasında farklı illerden uygun (elverişli) örnekleme yöntemi ile karışık olarak seçilmiş 292 katılımcıya internet üzerinden anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma tam olarak basit rassal örnekleme yöntemi ile düzenlenmiş olmasa da katılımcıların çeşitliliği bakımından kolay bir örnekleme sahip olmadığı için araştırmanın yürütülmesi bakımından elverişlidir. Kuramsal olarak araştırmanın hata payı, ana kitle varyansının en yüksek olması (en kötü olasılık) durumunda yüzde 90 güven aralığında $\pm$ yüzde 5 düzeyindedir.

Uygulanan anket ile katılımcılara, 24 Haziran 2018 genel seçimlerinde hangi partiye oy verdikleri ve eğer model farklı olsaydı (üç tercihlili puanlı oylama modeli) nasıl tercihte bulunacakları sorulmuş, elde edilen veriler her siyasi partinin kendi seçmen kitlesi içerisinde ikinci ve üçüncü tercih eğilimlerinin bulunmasına yönelik olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda ise bulunan eğilimler kozmopolit yapısı ve sandalye sayısının çokluğu nedeniyle İstanbul ilinin 2018 Haziran seçimleri sonucu üzerinde uygulanarak sınırlı tercihlili oylama modelinde ortaya çıkan yeni tablo gösterilmiştir. İstanbul ilinde beş farklı partiden 98 milletvekili bulunmaktadır. Veriler her siyasi partinin seçmen grubunun kendi içerisinde değerlendirileceği için örneklemin birebir seçim sonuçlarını yansıtması beklen-

47 Benzer yönde bir görüş için bkz: Eda Bektaş, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yasama-Yürütme İlişkisi ve Bu Sistemin Türkiye Demokrasisine Etkileri”, *Yasama Dergisi*, S. 39, s. 208-209.; Aksi yönde bir görüş için bkz: Haluk Alkan, “Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kurumsal Özellikleri ve Demokratikleşme Sürecine Olası Etkileri”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2018 Özel Sayı, s. 139-153.

memektedir. Partilerin seçmen kitlelerinin birinci, ikinci ve üçüncü tercihlerinin neler olduğunun tespitine imkân sağlayan bir örneklem, çalışmanın hipotezlerini sınavabilmek için yeterli olacaktır. Bu noktada dikkate alınması gereken en önemli husus benzer bölgelerde benzer sıralı tercihlerin olabileceği düşüncesi ile mümkün olduğu kadar farklı ve çeşitli kümelerden orantılı bir örneklem dağılımı sağlayabilmektir.

292 katılımcının yer aldığı çalışmada, katılımcıların coğrafi bölgelere göre dağılımına bakıldığında 146'sının Marmara, 26'sının İç Anadolu, 22'sinin Akdeniz, 14'ünün Ege, 12'sinin Doğu Anadolu, 11'inin Karadeniz ve 6'sının Güney Doğu Anadolu bölgesinden olduğu görülmektedir. 2 katılımcının yurtdışından olduğu ve geri kalan 53 katılımcının ise yer belirtmediği dikkat çekmektedir. Önemli sayıda nerede oy kullandığını belirtmeyen katılımcı bulunmaktadır. Bu durum uygulanan ankette her ne kadar isim istenmese dahi özel sayılabilecek bir bilginin istenmesinin, yanıtlanma oranını düşürmesi ile açıklanabilir.

Katılımcıların illere göre dağılımı incelendiğinde ise 117'sinin İstanbul olmak üzere 40 farklı ile dağıldığı görülmektedir. Dağılım, eğilimleri belirleyebilmek için yeterli düzeyde sayılabilir. Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında katılımcıların 174'ünün erkek, 115'inin kadın olduğu ve 3 tanesinin cinsiyet belirtmediği gözlemlenmiştir. Katılımcılar içerisinde erkek sayısının daha fazla olması, her ne kadar internet üzerinden yapılması nedeniyle anketin ulaştığı kişiler arasındaki cinsiyet ayrımını bilemesek de, toplumumuzun yapısı dikkate alınarak, siyasi görüş belirtmeyi kapsayan bir anketin yanıtlanması hususunda erkeklerin, kadınlara nazaran daha kolay yanıt verebilir olduğunu düşündürebilir.

Yaşa göre dağılıma bakıldığında ise 151 katılımcının 18-29 yaş arası, 76 katılımcının 30-39 yaş arası, 44 katılımcının 40-49 yaş arası, 13 katılımcının 50-59 yaş arası, 3 katılımcının 60-69 yaş arası ve 1 katılımcının ise 70 yaş üzeri olduğu, 4 katılımcının ise yaş belirtmediği görülmektedir. Özellikle internet üzerinden uygulanan anket yöntemi ile yapılan çalışmaların en önemli kısıtlılığı, katılımcıların yaş dağılımında kendisini göstermektedir. Bu noktada seçmen yaş dağılımının %46,8'i 40 yaş altı, %34,6'sı 40-60 yaş arası, %18,6'sı ise 60 yaş üzeridir. İnternet kullanımının yaşlı kesimde düşük, genç kesimde yaygın olduğu gerçeğini yansıtır biçimde katılımcılar içerisinde yaş dağılımı %77,7'si 40 yaş altı, %19,6'sı 40-60 yaş arası, yalnızca %1,3'ü 60 yaş üzerindedir. Bu noktada oransal bir örneklem dağılımına ulaşılamadığı görülmektedir. Bununla birlikte yaş dağılımının verilerin değerlendirilmesine etkisi tartışmalıdır. Siyasi partilerin oy verenlerinin ikinci ve üçüncü tercihlerinin ölçülmeye çalışıldığı ankete katılım anlamında yaş dağılımı, örnekleme daha benzer düzeyde yansıtıyorsa da sonuçlar üzerinde önemli bir değişiklik meydana getirmeyebilirdi.

3.1. Katılımcıların Yapısı

Katılımcıların 24 Haziran 2018 seçimlerindeki oy tercihleri ve 24 Haziran 2018 Türkiye geneli seçim sonuçları şu şekildedir:

Tablo 3: Katılımcıların Haziran 2018 Oyları – Türkiye Geneli Seçim Sonuçları

AK PARTİ	148	50,7	AK PARTİ	20.559.732	42,3
CHP	53	18,2	CHP	11.086.897	22,8
MHP	18	6,2	MHP	5.444.728	11,2
İYİ PARTİ	14	4,8	İYİ PARTİ	4.932.510	10,1
HDP	12	4,1	HDP	5.606.622	11,5
SAADET P.	11	3,8	SAADET P.	660.749	1,4
DİĞER	2	0,7	DİĞER	340.128	0,7
KULLANMADIM	26	8,9			
BOŞ	8	2,7			
TOPLAM	292	100,0	TOPLAM	48.631.366	100,0

Kaynak: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

Katılımcıların siyasi görüşe göre dağılımına baktığımızda; 183'ünün (%62,7) sağ görüşe yakın olduğu, 59'unun (%20,2) sol görüşe yakın olduğu, kalan 50 katılımcının (%17,1) ise ya yanıt vermediği ya da kendisini bu yelpazede değerlendirmedeği görülmektedir.

Sağ görüşe yakın olduğunu belirten 183 katılımcının birinci tercih dağılımına bakıldığında; %73,8'inin AK Parti'yi, %8,2'sinin MHP'yi, %5,5'inin İYİ Parti'yi, %4,4'ünün Saadet Partisi'ni, %2,2'sinin CHP'yi, %0,55'inin HDP'yi ve %0,55'inin de HÜDAPAR'ı tercih ettiği görülmektedir. Ayrıca sağ görüşlü olduğunu belirten 183 katılımcıdan %4,4'ü oy kullanmadığını belirtmiştir. 1 katılımcı ise sağ görüşte olduğunu belirtip hangi partiye oy verdiğini belirtmemiştir.

Sol görüşe yakın olduğunu belirten 59 katılımcının birinci tercih dağılımına bakıldığında ise; %64,4'ünün CHP'yi, %16,9'unun HDP'yi, %3,4'ünün İYİ Parti'yi, %1,7'sinin MHP'yi, %1,7'sinin de AK Parti'yi tercih ettiği görülmektedir. Sol görüşlü olduğunu belirtenler arasında da %8,5 oranında katılımcı oy kullanmadığını belirtmiş, 2 katılımcı ise sol görüşlü olduğunu belirtmekle birlikte hangi partiye oy verdiğini belirtmemiştir.

Sağ görüşe yakın olanlarda, oy kullanmadığını beyan eden veya kime oy verdiğini belirtmeyen katılımcıların oranı %4,9 iken, sol görüşe yakın olanlarda %11,9'dur. Görüş belirtmeyen veya sağ-sol ayrımı dışında kendisini değerlendiren 50 katılımcı arasında ise bu oran %36'dır. Oy kullanmadığını beyan eden veya tercihini belirtmeyenler içinde, sağ dışındakilerin daha yüksek oranda olması, iktidarın sağ görüşlü olmasından dolayı normal karşılanmalıdır.

3.2. Temel Bulgular

Katılımcılara anket uygulanarak, “eğer seçim sıralı sınırlı tercihli ve puanlı oylama yöntemi ile yapılıyorsa ve partilere 3-2-1 şeklinde puan vererek oy kullanmanız istenseydi ne şekilde oy kullanırdınız” sorusu yöneltilmiş ve soru kısmında 2. ve 3. tercihlerinde aynı partiyi seçmemeleri, aksi takdirde oylarının geçersiz olacağı belirtilmiştir. Elde edilen veriler içerisinde bu kurala uyulmadığı için veya formun tamamı ya da bir kısmı boş bırakıldığı için geçersiz olan 68 veri bulunmaktadır. Seçim sonuçlarında geçerli oylar dikkate alındığı için sonraki analizlerde bu 68 katılımcı değerlendirme dışında tutulmuştur. Dolayısıyla sonuç verileri geçerli 224 katılımcıdan elde edilmiştir. Oylama yönteminde meydana gelecek bir değişikliğin elbette oy kullanma metodu tam olarak öğrenilene kadar geçersiz oylarda bir artışa neden olmasını beklemek olasıdır. Bu 68 katılımcıdan 4 katılımcı formu tamamen boş bırakmış, 9 katılımcı 2018 seçimlerinde oy kullanmadığını belirterek tercihlerini boş bırakmış, 6 katılımcı da oy kullandığı partiyi belirtmesine rağmen yeni tercihlerini belirtmeyerek boş bırakmıştır. Boş bırakanlar dışında kalan 49 katılımcı ise farklı tercihlerinde aynı partiyi seçerek ya da tercihlerinin bir kısmını boş bırakarak yanlış oy kullanmıştır. Bu sayı tüm katılımcıların %16,8’idir. Bu oranın yüksekliği siyasal kültürümüzde partizan oy kullanma düzeyinin yüksek⁴⁸ ve uzlaşma kültürünün düşük olduğu yönünde yorumlanabilir. Örneğin oyunun geçersiz sayılacağı belirtildiği halde 42 katılımcı 2018 seçimlerinde oy verdiği partiyi her üç tercihinde de doldurmakta, ya da yalnızca bir veya iki partiye oy verip diğer tercih veya tercihlerini boş bırakmakta, ya da formda herhangi bir alternatifte sıcak bakmadığını belirtmektedir. Geçersiz oyların oranı tüm katılımcılar içerisinde %23,3’e tekabül etmektedir ki bu bir seçim için oldukça yüksek bir orandır.

Geçerli sayılan oylar her üç tercihinde de farklı oy kullanan katılımcıların oylarıdır. Geçerli oylar incelendiğinde tercihlerin çok büyük çoğunluğunun, Türkiye’de ilk kez 24 Haziran 2018 seçimlerinde uygulanan partilerin ittifakla seçime katılabilmeleri imkânı sonrasında ortaya çıkan ittifak yapılarına uygun yönde kullanıldığı görülmektedir. Eğer çalışma daha eski bir tarihte yapılmış ve incelenen seçim yeni getirilen ve partileri birbirine yaklaştıran ittifak sistemini içeren bir seçim olmamış olsaydı, alternatiflere sıcak yaklaşmayanların oranı daha da yüksek olabilirdi.

Çalışmada tercih değişimi de dikkate alınmıştır. Tercih değişiminin çok farklı nedenleri olabilir. Bunlardan belki de en önemlisi anketin uygulandığı tarih ile

48 TÜSİAD tarafından 2001 yılında yayımlanan Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler Araştırmasına göre Türkiye’de seçmenlerin %63,1’i partizan oy kullanma eğilimindedir. TÜSİAD, *Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler Araştırması*, C. 2, Lebib Yalkım Yayınları, İstanbul, 2001, s. 40.

seçim arasında geçen yaklaşık bir buçuk yıllık süreçte siyaset arenasında yaşanan değişimlerdir. Aslında küçük partilere oy vermek isteyen bir kısım seçmenin, Türkiye’de uygulanan seçim sisteminin yönetimde istikrar ilkesini ön plana almasından kaynaklı olarak ülke barajı uygulaması ve Cumhurbaşkanlığı seçimi ile yasama meclisi seçimlerinin bir arada yapılması gibi çeşitli nedenler yüzünden tercihlerini büyük partilerden yana kullandıkları düşünülebilir. TÜSİAD’ın yapmış olduğu Seçim Sistemleri Araştırmasında da *“oy vermeyi düşündüğüm partinin kazanma şansı olmaması halinde bu durumu göz önünde bulundurarak ikinci veya üçüncü tercihlerime oy veririm”* sorusuna katılımcıların %33,4’ü evet cevabı vermiştir.⁴⁹ Böylesi bir model değişikliği olması durumunda asıl tercihinin sandığa yansıtamayan seçmenlerin küçük partilere daha kolay oy vermeleri beklenebilir. Ancak uygulanan anket sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun ilk tercihlerinin yine aynı kaldığı görülmektedir. Küçük partileri tercih etme yönünde ilk tercihinin değiştiren katılımcı sayısı 12’dir. Bu sayı tüm katılımcıların %4,1’ine tekabül etmektedir.

Partiler bazında seçmenlerinin ikinci ve üçüncü tercihleri değerlendirilirken, anketin uygulandığı tarihte, 24 Haziran 2018 seçimlerinde oy verdiği partiden farklı bir partiye en yüksek puanı veren yani tercihinin değiştirmiş olan katılımcıların analizleri yeni tercihleri içerisinde değerlendirilmiştir. Birinci tercihinin değiştirme yönünden partiler karşılaştırıldığında, HDP’ye oy verenlerin %91,7’sinin, AK Parti’ye oy verenlerin ise %88,5’inin yine ilk tercihlerinde aynı partiyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu oran MHP için %77,8, CHP için %73,6, İYİ Parti için ise %50’dir. Bu sonuç HDP ve AK Parti seçmenlerinin daha tabanına bağlı ve partizanca oy kullanma eğiliminde oldukları, yine MHP ve CHP’de de tabana bağlılığın yüksek düzeyde olduğu, Türk siyasal hayatında katıldığı ilk seçim olan İYİ Parti’nin seçmenlerinin ise daha stratejik oy verme eğiliminde olduğu şeklinde değerlendirilebilir. AK Parti’deki az sayıda tercih değişimi MHP, Saadet ve BBP yönünde olmakta iken; CHP’deki değişim İYİ Parti ve HDP yönünde görülmektedir. Bu eğilim seçmenlerin ikinci ve üçüncü tercihlerinde de benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Tek tek partiler bazında analiz yapmak gerekirse ilk olarak Tablo 4’te geçerli oylardan 1. tercihinin AK Parti’den yana kullanan katılımcıların 2. ve 3. tercihlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 4: 1. Tercihinde AK Parti'ye Oy Veren Katılımcıların Tercih Dağılımı

1	2	3	4	5	(5/2)	6	7	(7/5)
1. TERCİH	OY	%	2. TERCİH	OY	%	3. TERCİH	OY	%
AK PARTİ	110	49,1	MHP	75	68,2	BBP	54	72,0
						SAADET P.	12	16,0
						İYİ PARTİ	3	4,0
						HÜDAPAR	1	1,3
						CHP	1	1,3
						HDP	1	1,3
						LDP	1	1,3
						DP	1	1,3
						VATAN	1	1,3
			BBP	18	16,4	MHP	14	77,8
						SAADET P.	3	16,7
						HDP	1	5,6
			SAADET P.	7	6,4	MHP	3	42,9
						HÜDAPAR	2	28,6
						BBP	1	14,3
						İYİ PARTİ	1	14,3
			CHP	5	4,5	MHP	2	40,0
						İYİ PARTİ	1	20,0
						HDP	1	20,0
						VATAN	1	20,0
			İYİ PARTİ	3	2,7	MHP	2	66,7
						CHP	1	33,3
			HÜDAPAR	2	1,8	MHP	2	

Buna göre AK Parti'ye oy veren katılımcıların %68,2'sinin 2. tercihinin MHP, %16,4'ünün BBP, %6,4'ünün Saadet Partisi olduğu görülmektedir. İkinci tercihlerde 24 Haziran 2018 seçimlerine ittifakla giren AK Parti, MHP ve BBP'nin ittifak yapmış olmalarının etkisi ön plana çıkmaktadır. Tarihi süreçleri ve kökleri birbirine yakın olmakla beraber Saadet Partisinin ittifakın diğer tarafında yer alması ve son yıllarda AK Parti ile aralarında yaşanan önemli ayrışmalar neticesinde AK Parti seçmeni nezdinde tercihte gerilerde değerlendirildiği görülmektedir. 3. tercihte BBP önemli bir oranda yer almaktadır. Özellikle ilk tercihi AK Parti, 2. tercihi MHP olan katılımcıların %72'lik bir kısmı 3. tercihlerini BBP yönünde kullanmaktadır. Aynı şekilde 2. tercihini BBP'den yana kullananların da önemli

bir bölümü 3. tercihini MHP'den yana kullanmaktadır. Bu görüntü hem ittifakı yansıtmakta hem de AK Parti seçmeni ile milliyetçi tabandan olan partiler arasında önemli oranda yakınlaşma olduğunu göstermektedir. Bu iki parti dışında az sayıda 2. tercihini diğer partilerden yana kullanan AK Parti seçmenlerinde ise 3. tercihlerin daha fazla çeşitlilik gösterdiği göze çarpmaktadır.

Tablo 5'de geçerli oylardan 1. tercihini CHP'den yana kullanan katılımcıların 2. ve 3. tercihlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 5: 1. Tercihinde CHP'ye Oy Veren Katılımcıların Tercih Dağılımı

1 1. TERCİH	2 OY	3 %	4 2. TERCİH	5 OY	(5/2) %	6 3. TERCİH	7 OY	(7/5) %
CHP	44	19,6	İYİ PARTİ	26	59,1	MHP	7	26,9
						DSP	6	23,1
						SAADET P.	5	19,2
						AK PARTİ	2	7,7
						HDP	2	7,7
						BBP	1	3,8
						BTP	1	3,8
						DP	1	3,8
						BAĞIMSIZ	1	3,8
			HDP	7	15,9	TKP	5	71,4
						İYİ PARTİ	2	28,6
			AK PARTİ	4	9,1	MHP	2	50,0
						İYİ PARTİ	1	25,0
						HDP	1	25,0
			MHP	3	6,8	AK PARTİ	2	66,7
						İYİ PARTİ	1	33,3
			SAADET P.	2	4,5	DSP	1	50,0
						HDP	1	50,0
			DSP	1	2,3	TKP	1	
			TKP	1	2,3	MHP	1	

Tabloya göre CHP'ye oy veren katılımcıların %59,1'inin 2. tercihini İYİ Parti, %15,9'unun ise HDP olduğu görülmektedir. İYİ Parti'nin 2. tercihte yüksek olmasında ittifakın etkisinin olduğu söylenebilirken aynı etkinin ittifakın diğer üyesi olan ancak tabanları uzak olan Saadet Partisinde görülmediği göze çarpmaktadır. İttifakın dışında olmasına rağmen HDP'nin de CHP tabanında 2. tercih-

te yer alması dikkat çekicidir. 2. tercih olarak İYİ Parti'yi seçen CHP seçmeni 3. tercihlerinde karışık bir şekilde MHP, DSP ve Saadet Partisine yönelmektedir. Bu kesimden milliyetçi bir kanadın MHP'yi, daha merkeze yakın olanların Saadet Partisi'ni ve sol kesime yakın olanların ise DSP'yi 3. tercih olarak belirttikleri göze çarpmaktadır. Aslında bu sonuç İYİ Parti'ye sempati duyanların kozmopolit bir yapıda olduğunu da göstermektedir. Öte yandan 2. tercihinde HDP'yi seçenler önemli oranda 3. tercih olarak TKP'yi seçmektedir. Taban olarak CHP seçmenine daha yakın olan sol tabanlı küçük partiler DSP ve TKP'nin CHP seçmeninin 2. tercihinde değil de ancak 3. tercihinde kendisine yer bulabilmesi, mevcut sistemde küçük partilerin etkinlik düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle açıklanabilir. Ancak böyle bir seçim sistemi değişikliği olması halinde küçük partilerin etki ve pazarlık düzeylerinin de artması ve tercihlerde daha üst düzeylere gelmesi beklenebilir.

Tablo 6'da geçerli oylardan 1. tercihini MHP'den yana kullanan katılımcıların 2. ve 3. tercihlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 6: 1. Tercihinde MHP'ye Oy Veren Katılımcıların Tercih Dağılımı

1	2	3	4	5	(5/2)	6	7	(7/5)
1. TERCİH	OY	%	2. TERCİH	OY	%	3. TERCİH	OY	%
MHP	22	9,8	AK PARTİ	11	50,0	CHP	4	36,4
						BBP	4	36,4
						İYİ PARTİ	2	18,2
						SAADET P.	1	9,1
			CHP	5	22,7	AK PARTİ	3	60,0
						İYİ PARTİ	2	40,0
			İYİ PARTİ	4	18,2	CHP	1	25,0
						SAADET P.	1	25,0
						AK PARTİ	1	25,0
						BBP	1	25,0
			BBP	2	9,1	CHP	1	50,0
						AK PARTİ	1	50,0

Tabloya göre MHP'ye oy veren katılımcıların %50'sinin 2. tercihini AK Parti, %22,7'sinin CHP, %18,2'sinin İYİ Parti olduğu görülmektedir. MHP seçmeninde 2. tercihte ittifaka bağlılık AK Parti seçmeninde olduğu kadar değildir. Yine ilk sırada AK Parti olmasına rağmen CHP ve İYİ Parti'nin de tercih edilebilir olduğu göze çarpmaktadır. Aynı durum 3. tercihler değerlendirildiğinde de kendisini göstermektedir. 2. tercihini AK Parti olarak yapanlar içerisinde 3. tercihini CHP ve BBP'den yana kullananlar aynı sayıdadır ve 3. tercihlerde İYİ Parti'nin de yer

aldığı görülmektedir. Dolayısıyla MHP tabanı için kendi içerisinde kopmuş olan İYİ Parti'ye yüksek bir teveccüh görülmediği gibi, AK Parti'ye de AK Parti'de MHP'ye olduğu kadar yüksek düzeyde bir bağlılık söz konusu olmadığı düşünülebilir. Tabana bütünüyle zıt olan HDP ise doğal olarak ne 2. ne de 3. tercihte yer almamaktadır.

Tablo 7'de geçerli oylardan 1. tercihini İYİ Parti'den yana kullanan katılımcıların 2. ve 3. tercihlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 7: 1. Tercihinde İYİ Parti'ye Oy Veren Katılımcıların Tercih Dağılımı

1	2	3	4	5	(5/2)	6	7	(7/5)
1. TERCİH	OY	%	2. TERCİH	OY	%	3. TERCİH	OY	%
İYİ PARTİ	15	6,7	CHP	4	26,7	SAADET P.	2	50,0
						MHP	1	25,0
						AK PARTİ	1	25,0
			SAADET P.	3	20,0	CHP	2	66,7
						DP	1	33,3
			MHP	3	20,0	AK PARTİ	2	66,7
						BBP	1	33,3
			AK PARTİ	2	13,3	HDP	1	50,0
						MHP	1	50,0
			DSP	1	6,7	CHP	1	
			HDP	1	6,7	CHP	1	
			BBP	1	6,7	CHP	1	

Tabloya göre İYİ Parti'ye oy veren katılımcıların %26,7'sinin 2. tercihini CHP, %20'sinin Saadet Partisi, %20'sinin MHP ve %13,3'ünün AK Parti olduğu görülmektedir. 3. tercihlerde ise genellikle CHP ve Saadet Partisinin daha fazla olduğu gözlemlenebilir. İYİ Parti seçmenlerinin tercih dağılımı önemli derecede ittifaka uygun bir şekilde İYİ Parti, CHP, Saadet Partisi üçgeninde yüksek çıkmakta ama öte yandan partinin kozmopolit yapısından da kaynaklı olarak yer yer MHP ve AK Parti tercihlerinin de olduğu göze çarpmaktadır. Partinin ilk kez seçime girmiş olması ve henüz belirgin bir tabanının oluşmaması ile söylev ve duruşlarıyla da net olarak bir konuma yerleşememiş olması böylesi bir dağılımı anlamlı kılmaktadır.

Tablo 8'de geçerli oylardan 1. tercihini HDP'den yana kullanan katılımcıların 2. ve 3. tercihlerinin dağılımı görülmektedir.

Tablo 8: 1. Tercihinde HDP'ye Oy Veren Katılımcıların Tercih Dağılımı

1	2	3	4	5	(5/2)	6	7	(7/5)
1. TERCİH	OY	%	2. TERCİH	OY	%	3. TERCİH	OY	%
HDP	13	5,8	CHP	8	61,5	TKP	3	37,5
						İYİ PARTİ	1	12,5
						DSP	1	12,5
						AK PARTİ	1	12,5
						SAADET P.	1	12,5
						TİP	1	12,5
			TKP	2	15,4	CHP	1	50,0
						TİP	1	50,0
			SAADET P.	2	15,4	CHP	1	50,0
						TKP	1	50,0
			AK PARTİ	1	7,7	CHP	1	

Tabloya göre HDP'ye oy veren katılımcıların %61,5'inin 2. tercihini CHP, %15,4'ünün TKP, %15,4'ünün ise Saadet Partisi olduğu görülmektedir. 3. tercihlerde ise yine TKP ve CHP ağırlıklı bir seçim söz konusudur. Az sayıda AK Parti tercihini de 2. ve 3. tercihlerde görmek mümkündür. Daha çok bölgesel, milliyetçi bir parti olma özelliği gösteren ve bu nedenle ittifakların da dışında kalan HDP seçmeninin analizinde elde edilen verilerin ağırlıklı olarak İstanbul'dan olması çalışmanın sonunda İstanbul'un sandalye dağılımını örneklendirmesi açısından yararlıdır. Söz konusu HDP olduğunda farklı bölgelerden elde edilecek verilerde tercih dağılımı içerisinde bir miktar değişiklik gözlemlenmesi muhtemeldir.

Son olarak Tablo 9'da geçerli oylardan 1. tercihini diğer partilerden yana kullanan katılımcıların 2. ve 3. tercihlerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 9: 1. Tercihinde Diğer Partilere Oy Veren Katılımcıların Tercih Dağılımı

1	2	3	4	5	(5/2)	6	7
1. TERCİH	OY	%	2. TERCİH	OY	%	3. TERCİH	OY
SAADET P.	8	3,6	LDP	2	25,0	BBP	2
			CHP	2	25,0	İYİ PARTİ	2
			İYİ PARTİ	1	12,5	CHP	1
			BBP	1	12,5	AK PARTİ	1
			AK PARTİ	1	12,5	İYİ PARTİ	1
			HÜDAPAR	1	12,5	TKP	1
BBP	7	3,1	İYİ PARTİ	4	57,1	MHP	4
			AK PARTİ	1	14,3	CHP	1
			CHP	1	14,3	AK PARTİ	1
			MHP	1	14,3	İYİ PARTİ	1
DSP	2	0,9	BBP	1	50,0	İYİ PARTİ	1
			LDP	1	50,0	AK PARTİ	1
TKP	2	0,9	CHP	1	50,0	SAADET P.	1
			AK PARTİ	1	50,0	CHP	1
HÜDAPAR	1	0,4	AK PARTİ	1		SAADET P.	1

Tablodan 1. tercihini daha küçük olan diğer partilerden yana kullananların 2. ve 3. tercihlerinin oldukça çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Saadet Partisi'ni tercih edenlerin çok farklı çeşitte 2. ve 3. tercihleri bulunmaktadır. BBP'yi tercih edenlerin ise büyük çoğunluğunun 2. tercih olarak İYİ Parti'yi, 3. tercih olarak MHP'yi seçtikleri göze çarpmaktadır. Kendini sağ milliyetçi bir noktada konumlandıran BBP seçmenleri, milliyetçi kanadın içinden ayrılarak kurulan ama kendisini merkeze konumlandıran İYİ Parti'ye daha yakın, ardından da bir başka milliyetçi parti MHP'ye yakın görünmektedir. AK Parti ise bunlardan sonra gelmektedir.

3.3. 2018 Haziran Genel Seçimleri İstanbul Sonuçlarına Uyarılama

Çalışmanın bundan sonrasında bu verilerden elde edilen tablolarla ulaşılan yüzdeler, 24 Haziran 2018 milletvekili genel seçimleri İstanbul ili sonuçlarına uyarlanacaktır. Tablo 10'da İstanbul ilinin 24 Haziran 2018 milletvekili genel seçim sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri İstanbul Geçerli Oy Sonuçları

TERCİH	OY	%
AK PARTİ	3.821.773	41,7
CHP	2.429.519	26,5
HDP	1.146.449	12,5
MHP	745.268	8,1
İYİ PARTİ	738.171	8,1
SAADET P.	136.652	1,5
DİĞER	98.520	1,1
VATAN	18.086	0,2
HÜDAPAR	16.600	0,2
BAĞIMSIZ	4.080	0,0
TOPLAM	9.155.118	100,0

Kaynak: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

Aşağıda yer alan Tablo 11’de ise AK Parti verilerinden elde edilen yüzdelere (Bkz. Tablo 4) AK Parti Haziran 2018 oy sayılarına uyarlanmış göstergesi verilmiştir. Buna göre AK Parti’ye oy veren 3.821.773 seçmenin Tablo 4’de görülen %68,2’sinin 2. tercihinin MHP olması sebebiyle AK Parti oyları içindeki 2.605.754 kişinin 2. tercihinin MHP olacağı düşünülebilir. %16,4’ünün 2. tercihinin BBP olması sebebiyle de 625.381 kişinin ise 2. tercihi BBP olacaktır. Ayrıca 2. tercihte MHP yer alan seçmenler içerisinde (2.605.754) %72’si (1.876.143) 3. tercihte BBP’yi seçmektedir. Yine 2. tercihte BBP’yi seçen %16,4’ün (625.381) içerisinde, %77,8’i (486.407) 3. tercihinin MHP olarak belirtmiştir. Tablo 11’de bu örnek rakamlar görülmektedir.

Tablo 11: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri İstanbul AK Parti Oylarının İkinci ve Üçüncü Tercih Yüzdelerine Uygulamaları

1 1. TERCİH	2 OY	3 %	4 2. TERCİH	5 OY	(5/2) %	6 3. TERCİH	7 OY	(7/5) %
AK PARTİ	3.821.773	41,7	MHP	2.605.754	68,2	BBP	1.876.143	72,0
						SAADET P.	416.921	16,0
						İYİ PARTİ	104.230	4,0
						HÜDAPAR	34.743	1,3
						CHP	34.743	1,3
						HDP	34.743	1,3
						LDP	34.743	1,3
						DP	34.743	1,3
						VATAN	34.743	1,3
			BBP	625.381	16,4	MHP	486.407	77,8
						SAADET P.	104.230	16,7
						HDP	34.743	5,6
			SAADET P.	243.204	6,4	MHP	104.230	42,9
						HÜDAPAR	69.487	28,6
						BBP	34.743	14,3
						İYİ PARTİ	34.743	14,3
			CHP	173.717	4,5	MHP	69.487	40,0
						İYİ PARTİ	34.743	20,0
						HDP	34.743	20,0
						VATAN	34.743	20,0
			İYİ PARTİ	104.230	2,7	MHP	69.487	66,7
						CHP	34.743	33,3
			HÜDAPAR	69.487	1,8	MHP	69.487	

Tablo 12’de ise aynı yöntem ile CHP seçmenin 2. ve 3. tercihlerinin dağılımına uyarlanmıştır.

Tablo 12: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri İstanbul CHP Oylarının İkinci ve Üçüncü Tercih Yüzdelerine Uygulamaları

1 1. TERCİH	2 OY	3 %	4 2. TERCİH	5 OY	(5/2) %	6 3. TERCİH	7 OY	(7/5) %
CHP	2.429.519	26,5	İYİ PARTİ	1.435.625	59,1	MHP	386.514	26,9
						DSP	331.298	23,1
						SAADET P.	276.082	19,2
						AK PARTİ	110.433	7,7
						HDP	110.433	7,7
						BBP	55.216	3,8
						BTP	55.216	3,8
						DP	55.216	3,8
						BAĞIMSIZ	55.216	3,8
HDP	386.514	15,9	TKP	276.082	71,4	İYİ PARTİ	110.433	28,6
						İYİ PARTİ	55.216	25,0
AK PARTİ	220.865	9,1	MHP	110.433	50,0	İYİ PARTİ	55.216	25,0
						HDP	55.216	25,0
						İYİ PARTİ	55.216	25,0
MHP	165.649	6,8	AK PARTİ	110.433	66,7	İYİ PARTİ	55.216	33,3
						İYİ PARTİ	55.216	33,3
SAADET P.	110.433	4,5	DSP	55.216	50,0	HDP	55.216	50,0
						HDP	55.216	50,0
DSP	55.216	2,3	TKP	55.216				
TKP	55.216	2,3	MHP	55.216				

İstanbul'da Haziran 2018 seçimlerinde CHP'ye oy veren seçmen sayısı 2.429.519'dur. Tablo 12'ye göre Tablo 5'den elde edilen %59,1'inin 2. tercihinin İYİ Parti olması sebebiyle CHP seçmeninden 1.435.625 kişinin 2. tercihinin İYİ Parti olacağı düşünülebilir. %15,9'unun ise 2. tercihinin HDP olması sebebiyle 386.514 kişinin 2. tercihi HDP olacaktır. Ayrıca 2. tercihinde İYİ Parti yer alan seçmenler içerisinde (1.435.625) %26,9'u (386.514) 3. tercihinde MHP; 23,1'i (331.298) ise DSP'yi seçmektedir. Yine 2. tercihinde HDP'yi seçenlerden %71,4'ü (276.082) ise 3. tercihinde TKP'yi seçmektedir.

Bu iki parti dışındaki diğer tüm partilerin verileri de ayrı ayrı İstanbul sonuçlarına uyarlandığında Tablo 13'teki sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 13: 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimleri İstanbul Oylarının Tercihli ve Puanlı Oylanması Durumunda İkinci ve Üçüncü Tercihlerle Oluşan Tablo

3 PUAN TERCİHLERİ (2018)			2 PUAN TERCİHLERİ			1 PUAN TERCİHLERİ		
AK PARTİ	3.821.773	41,7	AK PARTİ	832.447	9,1	AK PARTİ	679.889	7,4
CHP	2.429.519	26,5	CHP	1.316.352	14,4	CHP	819.100	8,9
MHP	745.268	8,1	MHP	2.928.365	32,0	MHP	1.486.993	16,2
İYİ PARTİ	738.171	8,1	İYİ PARTİ	1.729.749	18,9	İYİ PARTİ	688.173	7,5
HDP	1.146.449	12,5	HDP	435.726	4,8	HDP	374.307	4,1
SAADET P.	136.652	1,5	SAADET P.	677.647	7,4	SAADET P.	1.077.523	11,8
BBP* ¹	65.291	0,7	BBP	768.753	8,4	BBP	2.218.856	24,2
VATAN	18.086	0,2	VATAN	0	0,0	VATAN	69.487	0,8
HÜDAPAR	16.600	0,2	HÜDAPAR	86.568	0,9	HÜDAPAR	104.230	1,1
DSP*	18.655	0,2	DSP	104.428	1,1	DSP	474.703	5,2
TKP*	18.655	0,2	TKP	231.593	2,5	TKP	701.133	7,7
LDP	0	0,0	LDP	43.490	0,5	LDP	34.743	0,4
DP	0	0,0	DP	0	0,0	DP	139.171	1,5
BTP	0	0,0	BTP	0	0,0	BTP	55.216	0,6
TİP	0	0,0	TİP	0	0,0	TİP	176.377	1,9
BAĞIMSIZ	0	0,0	BAĞIMSIZ	0	0,0	BAĞIMSIZ	55.216	0,6
TOPLAM	9.155.118	100		9.155.118	100		9.155.118	100

İstanbul'da geçerli oy kullanan 9.155.118 seçmenin 24 Haziran 2018 seçimlerinde kullandıkları oylar 1. tercihleri olarak doğrudan aktarılmıştır. Bu seçmenlerin 2. tercihlerinin dağılımına bakıldığında 2.928.365'inin (%32) 2. tercihinin MHP; 1.729.749'unun (%18,9) İYİ Parti; 1.316.352'sinin (%14,4) CHP; 832.447'sinin (%9,1) AK Parti; 768.753'ünün (%8,4) BBP; 677.647'sinin (%7,4) Saadet Partisi; 435.726'sinin (%4,8) HDP olduğu görülmektedir. 3. tercihlerin dağılımına bakıldığında ise 2.218.856'sinin (%24,2) 3. tercihinin BBP; 1.486.993'ünün (%16,2) MHP; 1.077.523'ünün (%11,8) Saadet Partisi; 819.100'ünün (%8,9) CHP; 701.133'ünün (%7,7) TKP; 688.173'ünün (%7,5) İYİ Parti; 679.889'unun (%7,4) AK Parti; 474.703'ünün (%5,2) DSP; 374.307'sinin (4,1) HDP tercihinde bulunmuş olduğu görülmektedir.

3.4. 2018 Haziran Genel Seçim İstanbul Sonuçlarını Borda Sayımı ile Puanlama

Bu noktada seçmenin elinde var olan tercih imkânı, 6 puanın (3-2-1 şeklinde) dağıtılması olarak düşünülürse, bu tercihlerden elde edilecek partilerin toplam puanları aşağıdaki Tablo 14'deki gibi olacaktır.

Tablo 14: İstanbul Oylarını Borda Sayımı ile Puanlama

3 PUAN		2 PUAN		1 PUAN		TOPLAM PUAN	
AK PARTİ	11.465.319	AK PARTİ	1.664.893	AK PARTİ	679.889	AK PARTİ	13.810.101
CHP	7.288.557	CHP	2.632.705	CHP	819.100	CHP	10.740.361
MHP	2.235.804	MHP	5.856.730	MHP	1.486.993	MHP	9.579.527
İYİ PARTİ	2.214.513	İYİ PARTİ	3.459.498	İYİ PARTİ	688.173	İYİ PARTİ	6.362.184
HDP	3.439.347	HDP	871.452	HDP	374.307	HDP	4.685.106
SAADET P.	409.956	SAADET P.	1.355.295	SAADET P.	1.077.523	SAADET P.	2.842.773
BBP	195.873	BBP	1.537.506	BBP	2.218.856	BBP	3.952.235
VATAN	54.258	VATAN	0	VATAN	69.487	VATAN	123.745
HÜDAPAR	49.800	HÜDAPAR	173.137	HÜDAPAR	104.230	HÜDAPAR	327.167
DSP	55.964	DSP	208.855	DSP	474.703	DSP	739.522
TKP	55.964	TKP	463.186	TKP	701.133	TKP	1.220.283
LDP	0	LDP	86.981	LDP	34.743	LDP	121.724
DP	0	DP	0	DP	139.171	DP	139.171
BTP	0	BTP	0	BTP	55.216	BTP	55.216
TİP	0	TİP	0	TİP	176.377	TİP	176.377
BAĞIMSIZ	0	BAĞIMSIZ	0	BAĞIMSIZ	55.216	BAĞIMSIZ	55.216
TOPLAM	27.465.354		18.310.236		9.155.118		54.930.708²

Tablo 15: Puanlı Oylama Sonucunun % Dağılımı

PARTİ	PUAN	YÜZDE	PARTİ	PUAN	YÜZDE
AK PARTİ	13.810.101	25,1	DSP	739.522	1,3
CHP	10.740.361	19,6	HÜDAPAR	327.167	0,6
MHP	9.579.527	17,4	DP	139.171	0,3
İYİ PARTİ	6.362.184	11,6	TİP	176.377	0,3
HDP	4.685.106	8,5	VATAN	123.745	0,2
BBP	3.952.235	7,2	LDP	121.724	0,2
SAADET P.	2.842.773	5,2	BTP	55.216	0,1
TKP	1.220.283	2,2	BAĞIMSIZ	55.216	0,1
TOPLAM				54.930.708	100

Tablo 16: İstanbul Mevcut Sandalye Dağılımı ve Puanlı Oylama Sonrası Barajsız Sandalye Dağılımı

2018 OY	MV.	ORT.		TOP.PUAN	MV ³		
AK PARTİ	3.821.773	43	88.878	AK PARTİ	13.810.101	25*	-18
CHP	2.429.519	27	89.982	CHP	10.740.361	19	-8
MHP	745.268	8	93.159	MHP	9.579.527	17	+8
İYİ PARTİ	738.171	8	92.271	İYİ PARTİ	6.362.184	11	+3
HDP	1.146.449	12	95.537	HDP	4.685.106	8	-4
SAADET P.	136.652	0		SAADET P.	2.842.773	5	+5
BBP	65.291	0		BBP	3.952.235	7	+7
VATAN	18.086	0		VATAN	123.745	0	
HÜDAPAR	16.600	0		HÜDAPAR	327.167	1*	+1
DSP	18.655	0		DSP	739.522	1	+1
TKP	18.655	0		TKP	1.220.283	2	+2
LDP	0	0		LDP	121.724	0	
DP	0	0		DP	139.171	0	
BTP	0	0		BTP	55.216	0	
TİP	0	0		TİP	176.377	0	
BAĞIMSIZ	0	0		BAĞIMSIZ	55.216	0	
	9.155.118	98	93.420		54.930.708	98	

Ülke barajlı d'Hondt yöntemi uygulanan mevcut sistemde son genel seçimlere göre üç bölgeye ayrılmış olan İstanbul'un üç bölgesinin toplamındaki 98 sandalye, 43 AK Parti, 27 CHP, 12 HDP, 8 MHP ve 8 İYİ Parti arasında dağılmış bulunmaktadır. Saadet Partisi ise seçime ittifakla girmiş ve 136.652 oy almış olmasına rağmen bölgesel oy farklılıkları ve yurtdışı oyların eklenmesi neticesinde

sandalye kazanamamıştır. Sandalye sayıları partilerin oy sayılarına bölüldüğünde İstanbul'da ortalama 91.966 oya 1 sandalye düşmektedir. Geçerli oy kullanan seçmen sayısı sandalye sayısına bölüldüğünde bu rakam 93.420 çıkmaktadır. Ortalama oya bakıldığında sistemin büyük partiler lehine işlediği görülebilmektedir. Ayrıca %10 barajını beş partinin aşmış olması adaletli temsile yakın bir sonuç çıkarmıştır. Son seçimlerde uygulanan ittifaklı model, barajın etkisini bir nebze azaltmış olsa da, partilerin barajla ilgili sorun yaşamamış olmaları nedeniyle mevcut d'Hondt sistemi şayet barajsız olarak uygulansa idi yine de mevcut dağılıma çok yakın bir sonuç ortaya çıkacaktı. Ancak partilerden birisi barajı aşmamış olsa idi aşkın temsil oranı yüksek olacak ve ortalama oy sayıları da düşecekti. Nitekim 2002 yılında gerçekleşen genel seçimde ülke genelinde yaklaşık olarak %45 oranında bir temsil, seçim barajı nedeni ile parlamento dışı kalmıştır. Oy kullanmayanlar da hesaba katıldığında bu oran daha da yükselmektedir.

Mevcut geçerli oy sayısındaki her seçmenin 6 puanı var sayıldığında, ülke barajlı d'Hondt sistemi yerine baraj gerektirmeyen bir Borda sayımı uygulandığında 560.517 puana 1 sandalye düşmektedir. Bu sayı dağıtılan toplam puanın sandalye sayısına bölümü ile elde edilmiştir.

Tablo 16'ya göre hesaplanan puanlar, sandalye başına düşen puana bölüldüğünde yeni tabloya göre önerilen sistemde AK Parti 25, CHP 19, MHP 17, İYİ Parti 11, HDP 8, BBP 7, Saadet Partisi 5, TKP 2, DSP 1 ve HÜDAPAR 1 sandalye kazanmaktadır. Bu sistem isteğe bağlı olarak belirli bir baraj oranı ile ve/veya ittifaklı olarak da uygulanabilir. O durumda, barajı geçemeyen partilerin sandalyeleri mevcut sistemde olduğu gibi diğer partilere dağıtılacaktır.

TARTIŞMA

Öncelikle belirtmek gerekir ki bu çalışmanın esas amacı, önerilen yeni modelin uygulanması durumunda temsilde adaletin daha fazla sağlanabileceği ve yasama organının oluşumunda daha çoğulcu bir yapı ortaya çıkaracağı hipotezini sınıma yönelik bir simülasyon denemesidir. İnternet temelli anket uygulamanın sınırlılıkları dikkate alınarak, çalışmanın yalnızca varsayımsal bir deneme olduğunu belirtmek gerekir. Aynı çalışma anket yöntemi yerine bütünüyle bir simülasyon oluşturularak da gösterilebilirdi. Anket yönteminin tercih edilmesindeki amaç, önerilen model denemesini daha anlaşılabilir kılabilmektir.

Bulgular incelendiğinde AK Parti ile CHP seçmeni arasındaki yakınlık derecesinin düşük olması kutuplaşma boyutunu ortaya koymaktadır. Zira siyasi partilerin birbirinden uzaklıkları ittifak şanslarını azaltmaktadır. Bu durum, ittifaklar sistemin değişmesi ile günümüzde daha önemli hale gelmiştir. Partilerin yakınlık dereceleri ittifakların ömrü üzerinde önemli bir etkidir. Böyle bir sisteme

geçilmesi, ittifaklar konusunda siyasi partileri yönlendirici olacaktır. Son genel seçimlerde uygulanan ittifaklı sistemin yansımalarının izi elde edilen bulgulardan kolayca okunabilmektedir.

Verilerden elde edilen sonuçlar siyasi partilere, tabanlarının ittifak tercihlerini iletmektedir. AK Parti seçmeni MHP ve BBP ile ittifaka uygun bir tercih sıralaması gözetmektedir. Buna rağmen MHP seçmeni ittifaka AK Parti seçmeni kadar bağlı değildir. CHP seçmeni de ittifaka uygun şekilde ikinci tercihinde ağırlıklı olarak İYİ Parti'ye yer vermiştir. Saadet Partisi ise her ne kadar ittifakta yer alsada seçmen tabanı nezdinde sol kesimden HDP kadar destek görememektedir. İYİ Parti seçmeninin ise hem CHP hem Saadet Partisi hem de içinden koptuğu MHP'yi benzer sayılarda tercih ediyor görülmesi partinin kozmopolit yapısını göstermektedir. HDP ve MHP seçmenlerinin hiçbir tercihlerinde birbirlerine yer vermemeleri aralarındaki uzaklığı net olarak ortaya koymaktadır.

Verilerin değerlendirilmesi aşamasında partizan oyların ve dolayısıyla geçersiz oyların çokluğu, partiye bağlılıkların yüksek, uzlaşma kültürünün düşük olduğunu göstermektedir. Tercih değişiminin en düşük olduğu partilerin AK Parti ve HDP olması da bu partilerin tabanlarında bağlılığın daha yüksek olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Uzlaşma kültürü demokrasi açısından önemli bir göstergedir. Seçim sisteminin partiler arasında uzlaşmayı teşvik edici nitelikte olması, siyasi kültürü uzlaşmacı olmaya zorlayıcı bir etki yapabilir. Böyle bir sistem hem partiler arasında hem de seçmenlerde daha uzlaşmacı bir tavır takınmayı gerektirir.

Seçmenlerin tercihlerinin temsile doğru olarak yansımaları demokrasinin gereğidir ve sıralama ve puanlamalı bir model temsilde adaletin sağlanması açısından daha işlevseldir. Mevcut sistemdeki gibi seçmenin yalnızca ilk tercihlerini değerlendirmeye almayıp, alternatif seçeneklerine de değer vermektedir. Böyle bir modelin yalnızca küçük partilerin lehine olduğu söylenemez. Verilerden elde edilen bir diğer sonuç ise seçmen nezdinde, HDP örneğindeki gibi bölgesel ve uçta değerlendirilen partilerin, ikinci, üçüncü tercihlerde yer alamaması nedeniyle, temsil kabiliyetlerinin daralıyor olmasıdır. Esasen tercihlerin sonuca daha iyi yansımaları açısından doğrusu da budur. Bu modelde baraja gereksinim olmadığından eksik veya aşkın temsil olmayacak, temsilde adalet daha iyi sağlanmış olacaktır. Seçim barajı uygulanmasının nedenlerinden birisi de uçlarda yer alan partilerin temsili- nin daraltılmasıdır. Bu modelin uygulanması durumunda seçim barajı uygulamasına ya gerek kalmayacak ya da oldukça düşük bir baraj uygulanabilecektir. Öte yandan bu model çoğunluk sistemleri gibi büyük partileri destekleyici nitelikte de değildir. Onları uzlaşmaya zorlamaktadır. Yönetimde istikrar hedefini ise tek bir karar alıcının olması ile değil, uzlaşarak karar alınması sayesinde gerçekleştirilebilir kılmaktadır. Yönetimde istikrar kavramını siyasi istikrar olarak okumak gerekir. Her zaman tek bir karar alıcı olması, istikrarı garanti etmez. İstikrar kav-

ramı, kararların uzun vadeli olarak uygulanabilmesi ve belli bir uzlaşma olmadan alınamaması olarak da değerlendirilebilir. Bu noktada koalisyonları peşinen karar almayı zorlaştırıcı olarak görmek yanıltıcı olabilir. Kimi zaman uygun uzlaşma zemini kararların daha kalıcı olmasını sağlar.

Demokrasinin en önemli unsurlarından biri olan temsilin yeri yasama meclisidir ve burada çoğulcu bir yapının varlığı yürütme organının tek başlılığını dengeleyici bir fren mekanizması görebilir. Seçim sisteminin temsilde adaleti artırması, yasamanın rolünü ve görevlerini daha işlevsel hale getirebilir. Ayrıca kanun çıkarmak için belli bir uzlaşmanın gerekliliği, uzlaşma kültürünü yaygınlaştırabilecek etkilere sahiptir. Bu durum seçmenlerin, siyasi partilerin yakınlaşmasına ve kutuplaşmanın azalmasına tesir edebilir. Temsil kabiliyeti daha yüksek yönetimlerin, temsil gücü de daha yüksek olacaktır.

Türkiye’deki kutuplaşmış yapı içerisindeki siyasi partilerin konumları, bazı partilerin sahip oldukları katı-geçirgen olmayan partizan seçmen desteği, sık değişen ve konjonktürel etkilerden bağımsız olamayan seçim sistemleri ile hesaplama yöntemleri vb. mevcut durum dikkate alındığında, Borda yöntemi ile uygulanacak puanlı sıralamalı bir modele geçişin ancak önemli derecede kökten değişikliklerin gerçekleşmesi ile mümkün olabileceği söylenebilir. Böylesi kökten değişiklikler ise ancak, karar alıcı siyasi mekanizmalara büyük miktarda baskı olması ile belki nadiren gerçekleşebilir. Siyasi iktidarların seçim sistemlerine karşı tutumları genellikle, çoğulculuğun, temsil adaletinin ve uzlaşma kültürünün artmasına yönelik değil, seçim sistemini kendi işlerine yarayacak şekle büründürme biçimindedir.

Türkiye’de yakın zamanda yapılan ulusal seçim barajının %7’ye düşürülmesi ve partilerin milletvekili sandalye hesaplamasında bir önceki seçimde uygulanan ittifak oylarının toplamının değil, her bir partinin kendi oylarının dikkate alınması yönünde gerçekleştirilen kanun değişikliği, bu durumun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aleskerov, F. – Ersel, H. – Sabuncu, Y., *Seçimden Koalisyona Siyasal Karar Alma*, Efil Yayınevi, 2. bs., Ankara, 2010.
- Alkan, Haluk, “Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kurumsal Özellikleri ve Demokratikleşme Sürecine Olası Etkileri”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2018 Özel Sayı, s. 139-153.
- Arrow, Kenneth J., *Social Choice and Individual Values*, Chapman & Hall, London, 1951.
- Bartholdi, J. - Tovey, C. A. - Trick, M.A., “Voting Schemes for Which it can be Difficult to Tell Who Won the Election”, *Social Choice and Welfare*, Vol. 6, No. 2, s. 157-165.
- Bektaş, Eda, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yasama-Yürütme İlişkisi ve Bu Sistemin Türkiye Demokrasisine Etkileri”, *Yasama Dergisi*, S. 39, s. 199-218.
- Borda, Jean Charles de, “Memoire sur les elections au scrutin”, *Historie de l’Academie Royale des Sciences*, 1781, s. 657-664, http://gerardgreco.free.fr/IMG/pdf/MA_c_moire-Borda-1781.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2019.
- Christine, C. – Comrie, M., “Empowerment or Encumbrance? Exercising the STV Option for Local Authority Elections in New Zealand”, *Local Government Studies*, Vol. 31, No. 2, s. 185-204.
- Clark, Alistair, “The Effects of Electoral Reform on Party Campaigns, Voters and Party Systems at the Local Level: From Single Member Plurality to the Single Transferable Vote in Scotland”, *Local Government Studies*, Vol. 47, No. 1, s. 79-99.
- Condorcet, Marquis de, *Essai sur l’application de l’analyse à la probabilité des décisions rendues à la pluralité des voix*, De L’imprimerie Royale, Paris, 1785.
- Cop, Burak, *Türkiye’de Seçim Sistemleri*, Çeviren: Ümit Dertli, Tekin Yayınları, İstanbul, 2018.
- Doğan, O. – Giritligil, A. E., “Implementing the Borda Outcome via Truncated Scoring Rules: A Computational Study”, *Public Choice*, Vol. 159, s. 83-98.
- Endersby, J. W. – Towle, M. J., “Making Wasted Votes Count: Turnout, Transfers, and Preferential Voting in Practice”, *Electoral Studies*, Vol. 33, s. 144-152.
- Farrell, D. M. - MacAllister, I, “Australia: The Alternative Vote in a Compliant Political Culture”, *The Politics of Electoral Systems*. (Ed. M. Gallagher - P. Mitchell), Oxford University Press, New York, 2005.

- Fishburn, P. C. – Gehrlein W. V., “Borda’s Rule, Positional Voting and Condorcet’s Simple Majority Principle” *Public Choice*, Vol. 28, No. 1, s. 79-88.
- Fraenkel, Jon, “Electoral engineering in Papua New Guinea: lessons from Fiji and elsewhere”, *Pacific Economic Bulletin*, Vol. 19, No. 1, s. 122-133.
- Fraenkel, J. - Grofman, B., “The Borda Count and its Realworld Alternatives: Comparing Scoring Rules in Nauru and Slovenia”, *Australian Journal of Political Science*, Vol. 49, No. 2, s. 186-205.
- Fraenkel, J. - Grofman, B., “A Neo-Downsian Model of the Alternative Vote as a Mechanism for Mitigating Ethnic Conflict in Plural Societies”, *Public Choice*, Vol. 121, No. 1, s. 487-506.
- Fraenkel, J. - Grofman, B., “Does the Alternative Vote Foster Moderation in Ethnically Divided Societies? The Case of Fiji”, *Comparative Political Studies*, Vol. 39, No. 5, s. 623-651.
- Fraenkel, J. - Grofman, B., “The Failure of the Alternative Vote as a Tool for Promoting Ethnic Moderation in Fiji: A Reply to Horowitz”, *Comparative Political Studies*, Vol. 39, No. 5, s. 663-666.
- Fraenkel, J. - Grofman, B., “The Merits of Neo-Downsian Modeling of the Alternative Vote: A Reply to Horowitz”, *Public Choice*, Vol. 133, No. 1, s. 1-11.
- Grofman, B. - Feld, S. L. - Fraenkel, J., “Finding the Threshold of Exclusion for all Single Seat and multi-seat Scoring Rules: Illustrated by results for the Borda and Dowdall rules”, *Mathematical Social Sciences*, Vol. 85, No. 1, s. 52–56.
- Gürsel, Seyfettin, “Toplumsal Tercih Kuramı Çerçevesinde Anayasa’nın 67. Maddesinde Yer Alan Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar İlkelerinin Değerlendirilmesi”, *Anayasa Yargısı*, C. 16 S. 1, s. 46-68.
- Horowitz, Donald L., *A Democratic South Africa? Constitutional Engineering in a Divided Society*, University of California Press, Berkeley, 1991.
- Horowitz, Donald L., “The Alternative Vote and Interethnic Moderation: A Reply to Fraenkel and Grofman”, *Public Choice*, Vol. 121, No. 1, s. 507-517.
- Horowitz, Donald L., “Strategy Takes a Holiday: Fraenkel and Grofman on the Alternative Vote”, *Comparative Political Studies*, Vol. 39, No. 5, s. 652-662.
- Horowitz, Donald L., “Where Have all the Parties Gone? Fraenkel and Grofman on the Alternative Vote – Yet Again”, *Public Choice*, Vol. 133, No. 1, s. 13-23.
- Köker, Levent, “Seçim Sistemleri ve Siyasi Çoğulculuk: Demokratik Meşruluk Açısından Bir Değerlendirme”, *Anayasa Yargısı*, C. 23, S. 1, s. 199-210.

- Lijphart, Arendt, “The Alternative Vote: A Realistic Alternative for South Africa?” *Politikon: South African Journal of Political Studies*, Vol. 18, No. 2, s. 91-101.
- Lijphart, Arendt, *Demokrasi Modelleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, Çevirenler: Ayas, G. - Bulsun, U. U., İthaki Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016.
- Marsh, Michael, “The Voters Decide?: Preferential Voting in European List Systems”, *European Journal of Political Research*, Vol. 13, s. 365-378.
- Özbudun, Ergun, *Türkiye’de Parti ve Seçim Sistemi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2016.
- Reilly, Benjamin, “Social Choice in the South Seas: Electoral Innovation and the Borda Count in the Pacific Island Countries”, *International Political Science Review*, Vol. 23, No. 4, s. 355–372.
- Reynolds, A. – Reilly, B. – Ellis, A. (Ed.) vd., *The International IDEA Handbook of Electoral System Design*, IDEA, Stockholm, (Re-printed) 2008.
- Robson, Hon Neil, *Everybody Counts*, Government Printer, Hobart, 2004.
- Sabuncu, Yavuz, “Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları”, *Anayasa Yargısı*, S. 23, s. 191-198.
- Sanver, Remzi, “Çoğunluk Yöntemi ve Condorcet Galipleri” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 55, S. 3, s. 133-144.
- Sertel M. R. – Kalaycıoğlu, E., *Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Yöntemi Tasarımına Doğru*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1995.
- Taagepera, Rein, “STV in Transitional Estonia”, *Representation*, Vol. 34, No. 1, s. 29-36.
- Toplak, Jurij, “The parliamentary election in Slovenia: October 2004”, *Electoral Studies*, Vol. 25, No. 4, s. 825-831.
- Toplak, Jurij, “Preferential Voting: Definition and Classification”, *Lex Localis Journal of Local Self-Government*, Vol. 15, No. 4, s. 737-761.
- Türk, Hikmet Sami, *Siyasi Partiler ve Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- TÜSİAD, *Seçim Sistemi ve Siyasal Partiler Araştırması*, C. 2, Lebib Yalkım Yayınları, İstanbul, 2001.
- Van Trease, Howard, “The 1991 Election in Kiribati”, *The Journal of Pacific History*, Vol. 27, No. 3, s. 66-73.

- Wright, Jack F. H., Australian Experience with Majority-Preferential and Quato-Preferential Systems. *Electoral Laws and Their Political Consequences*. (Ed. Bernard Grofman - Arendt Lijphart), Agathon Press, New York, 2003.
- Yavaşgel, Emine, *Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri*, Nobel Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2014.
- Young, H. Peyton, “An Axiomatization of Borda’s Rule” *Journal of Economic Theory*, Vol. 9, No. 1, s. 43-52.
- Young, H. Peyton, “Condorcet’s Theory of Voting” *American Political Science Review*, Vol. 82, No. 4, s. 1231-1244.
- Yüzbaşıoğlu, Necmi, “Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri ve Bunlara İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Nasıl Bir Seçim Sistemi”, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, s. 103-150.
- Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *T. C. Resmi Gazete*, 30362, 13 Mart 2018.
- Milletvekili Seçimi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *T. C. Resmi Gazete*, 31801, 06 Nisan 2022.